

Fra redaksjonen

Året vi er inne i som markerer 20 års jubileet for FN's konvensjon om barnets rettigheter gir grunnlag for ettertanke og kritiske refleksjoner på så mange plan. Fokuset på barns rettigheter i ulike deler av verden har fått en stor plass i løpet av disse årene, blant annet i media, blant politikere og forskere og hos menneskerettsorganisasjoner. Samtidig opplever vi at den delen av barnebefolkningen som lever i stor fattigdom, under livsvilkår som truer utvikling og helse, er voksende. Barn er ofte den gruppe som rammes sterkest av politisk vold og konflikter. De blodige bildene fra Gaza tidligere i år der barn også var direkte mål for krigsangrep, er et grotesk eksempel på brudd på menneskerettigheter. Den synliggjør også avmakten i det internasjonale politiske samfunnet som ikke var i stand til å hindre slike overgrep der barn utgjorde en sentral gruppe.

Når alle land i verden så nær som Somalia og USA i løpet av få år etter at den ble vedtatt av FN i 1989, forpliktet seg til å følge barnekonvensjonen, var det overraskende. Ingen andre konvensjoner er blitt ratifisert av så mange land, og skapt så lite politisk debatt. Det er nærliggende å spørre om dette skyldes at barnerettigheter oppfattes som et mindre kontroversielt og ”politisk” felt. Faren er dermed at rettighetene i mindre grad tas alvorlig av de respektive lands politiske myndigheter. Oppmerksomheten og debatter knyttet til barnerettigheter har en tendens til å foregå i egne ”barnefora” utenfor det ”storpolitiske” feltet. Først når barnekonvensjonen får en sentral plass på den politiske agendaen nasjonalt og internasjonalt, vil den bli et handlekraftig verktøy for å bedre barns velferd og gi barn en verdig barndom.

Internasjonalt representerer likevel FN's konvensjon om barnets rettigheter et viktig skritt i retning av en anerkjennelse av barn som samfunnsborgere. Retten til deltakelse og medvirkning har blitt beskrevet som revolusjonerende sett i sammenheng med tidligere internasjonale barnerettserklæringer. Både internasjonalt, og ikke minst i de nordiske land, har retten til aktiv deltakelse og medvirkning fått stor oppmerksomhet.

Artikkel 12 om barns rett til medvirkning har vært vektlagt på ulike måter. Barn og unge sees også som politiske aktører med rett til innflytelse i politisk liv. Over halvparten av kommunene i Norge har etablert ”ungdommens kommunestyre”. Det er imidlertid grunn til å rette søkelyset på hvilken reell innflytelse disse har når det gjelder politikk-utformingen lokalt.

Også Lov om barnehager og Rammeplan for barnehagen vektlegger eksplisitt Artikkel 12 og barns rett til innflytelse i barnehagen. Imidlertid

er det viktig å spørre: Hva betyr det å gi små barn rett til medvirkning i barnehagen? Hvordan skal de få uttrykke sin mening, og i tilfelle i forhold til hva? På samme måte som prinsippet om barns beste ikke refererer til en universell og absolutt standard, er begrepet ”barns medvirkning” knyttet til en kulturell fortolkning. Mye tyder på at barns medvirkning ofte knyttes til individuell autonomi og barnets rett til å velge selv (Kjørholt 2005). Med retten til å velge selv, følger lett også et ansvar for egne valg. Det er grunn til å stille seg kritisk til en slik tolkning av medvirkning, som er grunnlagt i forestillinger om mennesket som et rasjonelt autonomt individ. Barn og voksne uttrykker seg både gjennom lek, estetiske virksomheter og kroppslige erfaringer.

I denne sammenheng kan det refereres fra de generelle kommentarene fra FN’s Barnerettighetskomité, som ble revidert høsten 2006. Den fremhever lekens betydning samtidig som den legger stor vekt på små barn som rettighetssubjekter. I et eget avsnitt som omfatter implementeringen av barns rettigheter i tidlig barndom, understrekes betydningen av å anerkjenne de minste som sosiale aktører fra fødselen av. Formuleringen fra Barnerettighetskomiteen viser at anerkjennelse av barn som sosiale aktører koples sammen med barns behov for beskyttelse og veiledning fra voksne. Partene oppfordres til å:

(...) encourage recognition of young children as social actors from the beginning of life, with particular interests, capacities and vulnerabilities, and of requirements for protection, guidance and support in the exercise of their rights (CRC 2006).

Komiteen viser til en endring i syn på små barn og oppfordrer ”State parties” til å utforme en positiv agenda for rettigheter i ”tidlig barndom”:

The Convention requires that children, including the very youngest children, be respected as persons in their own right. Young children should be recognized as active members of families, communities and societies, with their own concerns, interests and points of view. For the exercise of their rights, young children have particular requirements for physical nurturance, emotional care and sensitive guidance, as well as for time and space for social play, exploration and learning (CRC 2006).

Barnerettighetskomiteens vurderinger er interessante av mange grunner. For det første er det interessant å merke seg at komiteen forener et syn på små barn som sosiale aktører med egne interesser og synspunkter, med et

syn på barn som individer med behov for veiledning, fysisk og emosjonell omsorg, for å kunne utøve sine rettigheter som sosiale aktører. Dette innebærer en sammensmelting av to syn som ofte er blitt oppfattet som motsetningsfylte: nemlig barn som sårbare og avhengige individer på den ene side og barn som kompetente og selvstendige på den andre.

Et holistisk perspektiv på barns rettigheter er viktigere enn noensinne: De tre p'ene (*participation, protection, provision* som barnekonvensjonen baserer seg på) og de ulike paragrafene må ses i sammenheng. Det er ingen motsetning mellom å være sårbare og ha rett til beskyttelse og omsorg, og det å bli anerkjent som en sosial kompetent aktør med rett til innflytelse. Implementering av barnekonvensjonen vil alltid være gjenstand for tolkninger og verdibaserte vurderinger gjort i den konteksten bestemmelsene skal praktiseres. Slik sett vil politisk og barnefaglig praksis i en viss grad gjenspeile kulturspesifikke, politiske normer og verdier. Det problematiske er at disse ofte tas for gitt og ikke gjøres eksplisitt til gjenstand for diskusjon. Mangelen på spesifikke standarder knyttet til prinsippet om barnets beste, og hva det betyr å gi barn rett til medvirkning og aktiv deltagelse, gjør det mulig å legitimere en praksis innenfor en bestemt kulturell kontekst som i en annen vil bli betraktet som skadelig for barn. Dette er et forhold som har fått for liten oppmerksomhet, både innenfor forskningsfeltet, politikk og forskjellige barnefaglige praksisfelt.

I *Supplerende rapport 2004 til Norges tredje rapport til FNs ekspertkomité for barnets rettigheter* uttrykker flyktningebarn på asylmottak at de ikke fikk den psykologiske støtten de trenger for å kunne takle traumatiske

opplevelser og erfaringer. De understreket at de savnet voksne som bryr seg, og som de kan dele tanker og følelser med, og som de kan diskutere livet sitt og fremtiden med. I en oppsummering av flyktningebarns erfaringer i rapporten, konkluderer forfatterne: "Det er tøft å leve med fremmede på samme alder som snakker forskjellige språk. Det er lite privat liv og få voksne på mottaket. Barna sier at livet på mottaket er 'en utdanning til ensomhet'" (Dønnestad & Sanner 2003). Dette er sterke utsagn, som indikerer at vi fortsatt står overfor mange utfordringer også i nordiske land når det gjelder å realisere barns rettigheter.

I dette nummeret av *Barn* presenterer vi fire artikler. Sidsel Natland utdyper i artikkelen ”*Typisk for jenter i denne alderen*”? *Alder som kulturell konstruksjon i studiet av jenters vold* fenomenet jenter og vold. Det sentrale temaet i Natlands analyse er hvordan kjønn og alder virker inn på hvordan jentenes vold oppleves og settes ord på, både i media og hos jentene selv. Hun bringer inn nyere aktuelle teoretiske perspektiver, sett fra en kulturforskers blikk.

I den følgende artikkelen skrevet av Kristin Ørjasæter *Hvit Barne-makt. Om tre safaribøker for barn* analyseres tre fotografiske safaribøker for barn i lys av den koloniale reiselitteraturen fra Afrika. Analysen av barnebøkene ses i artikkelen i lys av teorier om karneval, makt og postkolonialisme. En hovedkonklusjon er at denne form for barnelitteratur representerer et eksempel på ”strukturell kolonialisme” siden reiseberetningene benyttes til å framheve den hvites opplevelse.

I den neste artikkelen *Improvisasjon - et verktøy for å forstå de yngste barnas medvirkning i barnehagen* diskuterer forfatterne Anne Myrstad og Toril Sverdrup et aktuelt tema i lys av konvensjonen om barns rettigheter, nemlig medvirkningsbegrepet i barnehagen. I sin framstilling bringer de inn improvisasjonsteori som et bidrag til et utvidet forståelse av begrepet. De viser i artikkelen dessuten hva teorien kan ha av potensialer i realiseringen av barns medvirkning, også ved hjelp av en empirisk undersøkelse.

I den siste artikkelen *Lyt til os - og du vil få en positiv opplevelse!* analyserer forfatteren Firouz Gaini barns fritidsaktiviteter på Færøyene. Analysen bygger på en empirisk undersøkelse av barns oppfatninger av egen fritid og sosial trivsel. I den kvalitative undersøkelsen konkluderes det med at selv om barn trives godt på sitt hjemsted, kan likevel mange tenke seg flere kulturelle fritidstilbud, ofte andre enn de voksne ser for seg.

På slutten av dette nummeret bringer vi vår faste spalte med presentasjon av sammendrag av nyere nordiske doktoravhandlinger.

Anne Trine Kjørholt og Tora Korsvold

Litteratur

- Child Rights Committee (CRC) No. 7. 2006. (US Document CRC/C/GC/7/)
- Dønnestad, E. & Sanner, M. 2003. *Livet under 18: drømmene, idéene, livet: unge rapporterer til FN om Barnekonvensjonen 02/03/*
- Kjørholt, A. T. 2005. The competent child and the right to be oneself. Discourses on children as social participants in kindergarden. I: Clark, A., Kjørholt, A. T. & Moss, P., red. 2005. *Beyond Listening. Children's Perspectives in Early Childhood Services*. Bristol: The Policy Press.